

szer vagy életszemlélet kialakításában. Döntő itt az a tapasztalás Nohl szép fejtegetése szerint, hogy „a valóság maga tartalmazza az értékeket s nem kell épen reám várnia, hogy felfedeztessék”; az élet magasabb értelme éppen abban van, e tapasztalás szerint, hogy meghódoljunk a valóságnak, vállaljuk a belőle eredő feladatokat és „megtaláljuk a végtelent a végesben és szeressük felebarátainkat.”

Várkonyi Hildebrand dr.

Az emlékező és a feledő tanár.

Amikor az ember napról napra pedagógiát tanít, nevelési, tanítási és módszeres igazságokat hirdet, akkor akarva nem akarva, önkéntelenül is örökös lelkiismeretvizsgálat tárgyává teszi saját átadási módszerét és nevelő eljárását. Munkánknak e kritikai szemszögből tekintett felülvizsgálásából egyre tisztultabban bontakozik ki előttünk az a nevelői eszmény, amelyet megközelíteni: szent kötelességünk. Hogy miféle tulajdonságokkal rendelkezik az igazi nevelő, már megvázoltam „Az eszményi tanár szellemi arculata” c. értekezésemben. Ma ezek közül a tulajdonságok közül csak egyetlen egyen gondolkodjunk, ez pedig: a pedagógiai nagystílúság.

Pedagógiai nagystílúság keretébe szerfölött sok szépséget és gazdaságot lehet beletömöríteni. Ahhoz ugyanis, hogy le tudjunk szállni a lélek mélyére s ott megismerhessük az élet lendítő erőinek szerepét, hogy egyéniségünket utat jelző és homályt eloszlató fényközponttá, érlelő meleget kisugárzó energia együttessé alakíthassuk: isteni kegyelem és nagystílúság kell. Még pedig olyan nagystílúság, amelynek éltető eleme az emberi lélek két alapja: az emlékezés és a feledés.

Kíséreljük most megrajzolni, hogy milyen is az az emlékező és feledő tanár?

Az emlékező tanár lelkében szent világot épít mindabból a jóból, készségből, törekvő erőfeszítésből, amelyet növendékei körében tapasztal. Szóval, a jónak fenkölt optimizmusába öltözteti a rábízott gyermeksereget. Az emlékező tanár ezzel a lelki beállítottsággal teremti meg a személyes kapcsolatot tanítványjaival. Így lesz az a 60—100—200 leányka, vagy kisfiú az iskolában az ő lelki gyermeke, akikre nem a szolgálélek, vagy a megélhetés lehetőségét kereső teherhordó sivár tekintetével néz, hanem annak a megváltói hitnek fényével, amelyben a bizakodó türelem, és a lendületes akarás testesül meg. Ez a megtestesülés pedig a lélek készségeiben rejtőző bimbóknak virágba szökkenetésére törekszik. S van-e magasztosabb szellemi munka, mint az életkifejlesztés? A lélek rejtett szépségeinek

feltárása egy magasabbrendű élet szolgálására? S ezt a munkát igazában csak a jóra emlékező tanár végezheti el. Benne jut uralomra ugyanis az a nagystílűség, amely tudja, hiszi, hogy a jó végül is mindig diadalmaskodik és e meggyőződésében fölünyes lendülettel szárnyalja túl emberi adottságok, képességihányok akadályait s a jóra emlékeztetés mágneses erejével ragadja magával azokat a törtető kis emberkéket is, akik az előrejutás tehertételeiben megtorpannak. Így mintegy ráneveli s rásegíti növendékeit a pedagógiai „happy end“-re. Ezért kell a jóra emlékeznünk...!

Most azonban az a kérdés, hogy mit csináljunk azzal a sok gátlással, vagy mondjuk: negatívummal, amellyel még a legeszményibb vezetés mellett is lépten-nyomon meglepnek tanítványaink? Nagy s végtelen gesztusú krisztusi megbocsátással borítsuk rá a feledés fátyolát. Az a nevelő ugyanis, aki a lelkét kicsinyesen megrőzött gyermekhibák és botlások lomtárává teszi, nem nevelő, hanem tanítási ügynök, aki hivatlanul tört be a pedagógia szentélyébe s ott kontár munkát végez. Ezek azok a nevelők, akik karvalyszemmel járnak növendékeik között, keresvén, hogy mikor csaphatnak le rájuk. Ezek azok a nevelők, akik sem megbocsátani, sem feledni nem tudnak, mert még hónapok, sőt évek múlván is felidézik rég megbánt és sokszorosan jóvátett hibák emlékeit.

Tudjuk-e, hogy az ilyen eljárással életet sorvasztunk és erőket roncsolunk? Tudjuk-e, hogy az ifjúság ezért az elhibázott eljárásért vádlóként lép fel ellenünk? Bizonyítja ezt az az ankét vizsgálatom is, amelynek tárgya volt: „Mi hatott rám legjobban iskolai életemben?“

A növendékek, — amint az ankétvizsgálatoknál szokás —, név nélkül írásban válaszoltak. Biztosítani akartuk ezzel az őszinte megnyilatkozások lehetőségét. A feladott kérdésre kb. 350 választ gyűjtöttem össze, még pedig nemcsak Egerben, hanem a fővárosból, az Alföldről és Dunántulról egyaránt kértem hozzászólást, hogy minél tárgyilagosabb és átfogóbb megnyilatkozásokat nyerhessünk.

A beérkezett válaszokból élénk tárul a diák sajátos világa, amelynek egén napfény és boru egymást kergeti s kiverődik az örök diákkép, lelkület és felfogás a maga leplezetlen s közvetlen mivoltában, amelyet legtalálóbban egy felénk tárt kézzel ábrázolhatnék. Kinyújtja kezét a gyermek, mert vezetésre és támaszra vágyik, kitárja, hogy gazdagítsuk, kincsekkel teletsük. A gyermek még sokkal alacsonyabb lelki szinten áll, mint-hogy felértene azt, hogy az élet legnagyobb értéke adni és nem kapni. Az ő lelke a várás és kapni vágyás ígézetében él. Erre az álláspontra helyezkedik nevelőivel szemben is. Következés-képen, azt a nevelőt szereti és becsüli, aki ezt a lelki igényét kielégíti. Csak később, a lelki fejlődés magasabb fokán jó rá-arrá az igazságra, hogy az élet csodálatos közösség, amelyben

mindenki csak annyira tud boldog lenni, amennyire mást boldogított. Bennünk az adásnak ezt az állandó készségét az a pedagógiai nagystílúság táplálja, amely a jóra emlékezés és a rosszat feledni tudás talajába bocsátja gyökérszárait. Mert nem alkalmas a nevelői pályára az, aki minden gyufaszálban megbotlik, aki a kicsiny karcolások emlékét sebként hordja lelkében, aki Prohászka szerint nem sasszemmel a magasból, hanem békaszemmel a mélységből szemléli az ifjúság életjárását. Az ilyen kicsinyes lelki beállítottság sok pedagógiai balfogás melegágya.

Hallgassuk meg, hogyan nyilatkozik egyes esetekről maga az ifjúság.

Mi hatott legjobban reám iskolai életemben.

Tizenhárom esztendeig voltam diák. Ez oly hosszú idő, hogy szinte lehetetlen felsorolni azokat a benyomásokat amelyek rám hatottak. — Szerettem iskolába járni. Sok kellemes és boldog órát töltöttem itt el, de sok szomorú percet is. Ha azt a sok szomorúságot, amely engem az iskolába ért, mind feljegyeztem volna egy olyan hosszú listám lenne, amelynek alapján nyugodtan mondhatnám, hogy nem is olyan nagyon boldog élet az a diákélet! Legalábbis nekem nem az volt! — Gimnazista koromban nagyon eleven gyerek voltam. Jóformán az egész gimnázium ismert a „rosszaságomról.“ Ezt a díszes hírnevet magammal hoztam a képzőbe is, s ezt az ötödik év végéig sem tudtam lemosni magamról. Elsős koromban tényleg nagy vótkeket követtem el. Pl. egy alkalommal pár társammal együtt „trappoltam“ a folyosón. Ezért nagyon szép jelzőket kaptam. Azt mondták kommunista, lázadó vagyok, mehetek majd a vörös iskolába tanítani! — Ez csak egy hirtelen eszembejutott példa, de ehhez hasonló számtalan esetben történt. Igen. Nagyon eleven voltam, de rossz semmiesetre sem. — Azt sohasem mondtam, hogy ne büntessenek meg ha megérdemlem. Sőt, még sokkal szigorúbban is, mert nagyon pajkos voltam, de hogy a becsületemben ok nélkül bántanak azt nem tűrtem és nem is fogom tűrni soha. — Tanárnőim nem találták meg az eszközt, amellyel rám hatni lehet. Nagyon sokat kaptam, veszekedtek rám, pedig pár csendes, szerető szóval legalább tízszer annyit értek volna el. — X. Y. volt az első, aki nem úgy beszélt velem, mint, „egy a többi közül“ egy, — a legrosszabb, hanem észrevette, hogy ha eleven is vagyok, azért nekem is van lelkem, én is tudok érezni, talán még jobban, mint egy „jeles tanuló, példás magaviseletű“ társam. Ő volt az, aki felém nyújtotta a kezét, hogy felemeljen, ami nem sikerült neki, mert hisz ő csak egyedül volt mellettem és nagyon sokan ellenem. — De én ezt a kezet nagy szeretettel fogadtam el és forrón csókoltam rá szívem egész háláját. Ez a kéz végig fog kísérni engem egész életemen, soha nem fogom elfelejteni. Ő soha nem tudta, hogy milyen jól tett velem és azt sem tudta, hogy mennyivel jobban szeretem, mint a többi tanárnőim. Tanárnőim nagyon jó pedagógusok voltak. Ismertek bennünket s rólam is tudták, hogy nagyon rossz vagyok. Csak azt a gyökeres változást nem vették észre, ami bennem végbement. — Második képzős koromban meghalt az

Édesanyám. Ez annyira megváltoztatott engem, hogy nem ismertem saját-magamra. Közvetlen környezetemben nem tudták elviselni a „savanyú“ arcom. Mindenki azt mondta rám túlkomoly vágyok, „koravén“. Ugyanakkor az iskolában azt mondták: „Üres lélek! Mást se tud csak nevetni és rendetlenkedni.“ Egyik sem mondott igazat, senki se ismert.

Osztálytársaim is komédiásnak tartottak, akinek már úgylis mindegy, nem törődtek azzal, hogy sokszor az egész osztály rosszaságáért, lármájáért én kaptam ki, mert az csak természetes, hogy csak én idézhettem elő. — Nem tudták, hogy: ne irigyeld mások arcán a boldog mosolyt, nem tudod, hogy éjjel a fehér párnám hogy sír, zokog. — Mikor legtöbbet nevettem, akkor fájt belül legjobban a szívem. De ezt senki se látta, és senki se kérdezte. Pedig jól esett volna néha, ha az arcom mögé is néznének.

Pl. Egy alkalommal az osztályfőnököm felszólította az osztályt, hogy ne is szóljanak hozzám, hagyjanak figyelmen kívül, mert *elrontom őket*. Szóval: *én vagyok az osztály „rossz szelleme“*. És miért volt ez a megjegyzés? Mert becsengetés után három szót szoltam az egyik társamhoz. — Ilyen „pedagógiai fogást“ sohasem fogok alkalmazni a saját iskolámban!

Egy másik alkalommal történt egy másik tanárnő óráján, hogy nyugodtan ülök a helyemen s az előttem ülő lány hátrafordult. Erre megszólal a tanárnőm: Ne forduljon hátra kérem! Mit néz azon a *majmon*?! — Lehet hogy hasonlítok az állítólagos ősmre, de talán összetéveszteni mégsem lehet vele

A tavalyi hittanvizsgán azt mondta X. Y.: Magát már ismerem, mint a tenyerem. Sőt kérem már azt is tudom, hogy jövőre az én tárgyból hányast fog kapni! — Ugy látszik, akkor nem határoz a tudásom, úgylis azt a jegyet kapom, amit ő előre kitervezett nekem.

Még nagyon sokat tudnék írni, de félek, hogy elkopna a tollam mire a végére érnék. —

Még egy másik kedves tanárnőmről szeretnék pár szót írni és pedig azt, hogy azért hat rám, mert ismeri az életet és a *többi tanárnővel ellentétben — az életre nevel!*

Erre a két tanárnőmre mindig mély tisztelettel hálával és szeretettel fogok visszaemlékezni. Gondolatban mindig hálával csókolom meg a kezüket, hogy hatalmas önuralommal, önlegyőzéssel és önneveléssel olyanokká formálták magukat, hogy életem végéig eszményeként állhatnak előttem. Sokat fogok imádkozni értük, hogy áldja meg a jó Isten további munkájukat is olyan sikerrel és eredménnyel, mint amilyen eredményt az én lelkemben kiváltottak.

Természetesen mi e sorokból kicsendülő panaszokat a felnőtt kritikai józanságával fogadjuk és levonjuk a szubjektív részeket. Vannak azonban olyanok is, amelyeket nem hagyhatunk figyelmen kívül Ezeket fogom kissé elemezni. Ilyen pl.

1. „Az egész gimnázium ismert állítólagos rosszaságomról s én ezt a hirt magammal hoztam a képzőbe is. Pedig csak eleven voltam, rossz semmiesetre sem.“

Hogy mi nevelők hajlamosak vagyunk az iskolában nyugodtan ülő csendes, alkalmazkodó gyermeket „jónak“, az izgékeny,

mozgékony, eleven kópékat pedig „rossznak“ minősíteni, az tagadhatatlan. Ha tudjuk is az elméletben, de a gyakorlatban mégis sokszor elfelejtjük, hogy vannak gyermekek, akikben egészen más energiák működnek, mint az átlaggyermekben. A mi feladatunk nem ezeknek a rosszalása volna, hanem az erősebben feszülő energiák levezetése. Kitűnő példáit adja ennek az energia levezető módszernek Don Bosco. Megesett, hogy a tízpercekben körülötte tolongó fiúkat kettesével sorba állította, s nótaszó mellett kivezette őket az udvarra, majd visszavitte a folyosóra, ahol körülkanyarogták az oszlopokat, megindult velők fel az egyik lépcsőn, le a másikon. Így frissült fel vidám énekszó és tréfás mozgás mellett a gyermekcsereg. Don Bosco igen ügyesen a játékos kedv kielégítésében látta a gyermeki lélek nyugalmanak és békéjének forrását. Mert ne gondoljuk, hogy a temperamentumosságáért vagy fegyelmezetlenségéért oly sokat megbüntetett gyermek nem érzi annak súlyát, pusztán csak mert nem mutatja. Az ankétból felénk szálló segélykiáltások nyomtatékosan figyelmeztetnek bennünket, hogy a lélek békéjét, a lét harmonikus feltételét tanítványainkban meg ne zavarjuk. Gondoskodjunk jókedvről! S ha a gyermek ennek a természetének annyira megfelelő vidámságban kiéli magát, eszébe sem jut a rendetlenkedés.

Ugyancsak Don Bosco leleményességét mutatja, hogy internátusában megszervezte a vidám gyermekek társaságát, az u. n. vigalmi gárdát. Csodálatos! A jókedv nem tette fegyelmetlenné a gyermekeket. Mikor a híres angol miniszter, lord Palmerston meglátogatta Turin egyik nevelőintézetét, sehogy sem tudta megérteni, hogy tanulhat 500 fiú szinte templomi csendben, ráadásul felügyelők nélkül. S még jobban elcsodálkozott, mikor megtudta, hogy az egész év folyamán alig volt ok panaszra. Hozzáfűzöm még ehhez Don Bosco vallomását: „40 éve foglalkozom az ifjúsággal, de nem emlékszem, hogy nagyobb büntetést vagy fenytést szabtam volna ki. S ennek ellenére Isten kegyelmével nemcsak arra bírtam rá az ifjakat, ami szorosan kötelező, hanem mindent megtettek, amit csak kívántam. Ezt elértem olyanoknál is, akiktől a látszat szerint semmi jót sem lehetett várni.“

Az elmondottakból mindenesetre leszűrhetjük magunknak azt a pedagógiai elvet, hogy rossz gyermek nincs, amint ezt újabban „A fiúk városa“ c. film is megkapóan szemlélteti. Ha tehát iskolánkban vannak még úgynevezett „rossz gyermekek“ változtassunk módszerünkön s az eredmény el nem marad.“

2. A másik megjegyzés, amire szintén érdemes figyelni, a következő:

„Üres léleknek mondtak, aki csak nevetni és rendetlenkedni tud. Csak azt nem látták, hogy amikor legtöbbet nevettem, akkor fájt legjobban a szívem. Ha legalább néha az arcom mögé néztek volna!“

Kedves regényírónk, Gárdonyi megállapította már az „Isten rabjai” c. regényében, hogy: „Azért rejtette el Isten a szívet, hogy senki meg ne lássa!” Mivel mi nevelők is csak emberek vagyunk, „az arc mögé”, vagyis a szívek mélyére látás teljes biztonságát nélkülözzük. Egyet azonban minden bizonyosan leszögezhetünk: hogy csak a külső viselkedést figyelembe venni, téves eljárás. Nekünk a külsőségek hátterét kell kutatnunk, a cselekvések lélektani okát felderítenünk. A viselkedés ugyanis a léleknek csak kiverődése, elmosódott halvány vetülete, amelyen csupán a körvonalak láthatók. A viselkedést ezért elemeznünk kell, vagyis annak lekirugóit kell megállapítanunk. Vegyünk egy egyszerű esetet. Növendékünk viselkedése azt mutatja, hogy törvény- és tekintélytisztelő. Tehát szerintünk megállapítani róla, hogy alázatos gyermek. Ám nem biztos, hogy az! Viselkedése csak akkor fakad szívbéli alázatosságból, ha saját csekélyebb értékének tudatából forrászik s ez viszi őt szerény, alázatos magatartásra. Lehet törvény-, vagy tekintélytisztelő valaki szerzett alázatosságból is, amelyet nagy önuralom, önnevelés útján ért el. De lehet a tekintélytisztelőben mutatkozó alázatos viselkedésnek szellemi oka is: energiahiány, passzivitás, alárendelődési hajlam, közönyösség, számítás, érdek, amikor viselkedésével valami előnyt akar szerezni. Amint látjuk, az alázatos viselkedés nem mindig alázatból, mint állandó jellemvonásból fakad, hanem más tulajdonságokból is. Hogy tehát minél kevesebb téves véleményt alkossunk, szükségünk van arra, hogy a külső viselkedés „arculata” mögé nézzünk és keressük a viselkedést tápláló „szívet”: a lélektani okokat. Akkor a külső magatartás nyomán nem fogjuk tanítványainkat: „üres léleknek” minősíteni.

3. Menjünk tovább: „Egy alkalommal osztályfőnököm fel szólította az osztályt, hogy ne is szóljanak hozzám, mert elrontom őket. Szóval én vagyok az osztály rossz szelleme!”

Elmélkedjék ezen az eljáráson kiki saját maga. Én csak azt jegyzem meg, hogy azt a növendéket, akinek lelkében értéktelenségének tudatát, ahogyan a német ügyesen kifejezi: „Minderwertigkeitsgefühl”-t mélyítjük, azt megfosztottuk a javulás, nevelődés lehetőségétől. Kihúztuk alóla a csodákat művelő önbizalomnak utolsó szál mentődeszkáját.

4. Hasonló pedagógiátlan megjegyzés: „Magát már ismerem, mint a tenyeremet; sőt azt is tudom, hogy jövőre az én tárgyból hányast fog kapni.” Hozzáfűzi pedig a növendék: „Ugylátszik, akkor nem határoz a tudásom, úgyis azt a jegyet kapom, amit előre kiterveztek nekem.”

Mi tudjuk azt, hogy a tanár, aki ismeri a növendék képességeit és szorgalmát, nagyjából előre elkészítheti minősítési mérlegét. Szóval következtethet. De a növendék, akinek még kritikai látóköre fejletlen, ilyen megjegyzésben egészen mást lát. Önkényt, rosszakaratot vesz észre s kimondja: „minék ta-

nuljak, úgyis azt a jegyet kapom, amit előre kiterveztek nekem.”

A „magát már ismerem“, megjegyzés?! Az biztos, hogy minden iskolában, és talán minden osztályban akad olyan növendék, akinek híre hetedhét országon is túl jár, aki az egész tantestület előtt „fogalom.“ Ezt megállapítani valakiről, aki erre elégséges okot ad, nem nagy művészet. De az ilyen gyermeket lelkileg megfogni és uralni, az már valami. S ez nem is olyan nehéz, annál kevésbbé lehetetlen! Ha úgy lépek az osztályba, hogy a tanítványseregen végigfutó tekintetem megakad azon a „fogalom-gyereken“ s mintegy pillantással már előre lövelem feléje, hogy „ismerlek, jómadár,“ vagy felszólítom s úgy mellékesen megjegyzem „rólad már sokat hallottam,“ vagy „ismerlek, mint a tenyeremet,“ vége a nevelőhatásnak. Ha ellenben a gyermekről hallott vagy szerzett véleményeket megőrzöm a saját munkám irányítására s azt sem hangban, sem pillantásban kifejezésre nem juttatom, sőt úgy közeledem ahhoz a gyermekhez, mint akiről semmit sem tudok, megépítem az utamat a lelkéhez. Példa rá egyik még most is működő rendtársnóm eljárása, aki amikor az egész intézetben legkezeltetlenebb osztály főnökségét átvette, a következő szavakkal lépett növendékei elé: „Édes gyermekeim, én a maguk vezetését Isten szent nevében megkezdem. Eddig nem tanítottam magukat, így hát nem is ismerem. Remélem azonban, hogy rövidesen megismerhetem azt a sok jót és szépet, amelyet lelkükben hordoznak. „Azt a hatást, amit ez a pedagógiai beállítás kiváltott, alig tudnám kellőleg ecsetelni. Nagyon jól tudta az a kedves Mater, hogy kikkel áll szemközt. De bölcs pedagógusként a feledés fátyolát borította a multra. S a hatás felejtethetetlen volt. Megkönnyebbülten lélekzett fel az egész osztály, mintha egyszerre szabadult volna meg a múlt árnyainak lidércnyomásától. S a múlt nem járt többé vissza kísérteni! Ezek a gyermekek már kikerültek az illető kezéből, de a nekik feledőnek jószágát, ők nem felejtetik. A kapott feleletek közül számos minősíti iskolai élete legkellemesebb eseményének ezt a napot. Az egyik növendék erről a jó tanárnőjéről azt írja: „Azt hiszem, sohasem volt boldogabb napom, mint mikor IV. gimnáziumban x y-nak, aki velünk annyit törődött, karácsonyfát készítettünk. Mikor meglátta, két könnyesepp csillant meg a szemében. Ez a két drágagyöngy meggyőződött arról, hogy az élet legnagyobb ajándéka a hála. Azt hiszem akkori osztályunkban nem volt gyerek, aki őt ne szeretete volna. Szeretetet adott és szeretetet kapott.“

Ezek az iskolai élethől kiragadott apróságok, amelyek azonban mégis rendkívüli jelentőségűek, meggyőzhetnek bennünket a rosszat felejtetni tudó: A feledő tanár-típus módszerének lélekformáló hatásáról. S ha ebbe a módszerbe belecseng még a jóra emlékeztetés akkordja is, akkor ez a muzsika a hála him-

nuszában talál visszhangra. Halljuk csak: „Két tanárnőre mindig mély tisztelettel, hálával és szeretettel fogok visszaemlékezni. Gondolatban mindig hálával csókolom meg kezüket, hogy hatalmas önuralommal, önlegyőzéssel és önneveléssel olyanokká alakították magukat, hogy életem végéig eszményként állhatnak előttem. Sokat fogok imádkozni értük, hogy áldja meg a jó Isten további munkájukat is olyan sikerrel és eredménnyel, mint amilyen eredményt az én lelkemben kiváltottak.”

Az elmondottak után tessék eldönteni, hogy az „ismerlek jó pipa,” vagy a rosszat nagystílusban feledni akaró pedagógiai módszerrel, a megbocsátás módszerével érünk-e el nagyobb eredményt?

Meg kell felelnünk ezzel a megállapítással kapcsolatban itt arra a manapság oly közkedvelt mondásra is: „tout comprendre, c'est tout pardonner.” Vagyis: mindent megérteni, annyi, mint mindent megbocsátani. Pedagógiaiilag e mögé nem lehet elbújtatni a komiszkodás, rendetlenség megengedését. Ez az elv az iskolában is csak annyi ér, amennyiben nem teszi feleslegessé a fegyelmezést. Különben rombadöntené minden nevelés alaptételét: a jobbra alakítás kötelességét. Megérthetem s meg is kell értenem a bajok és hibák eredő forrását *szociológiailag s lélektanilag is*, — hiszen enélkül nem lehet senki nevelő —, ám meg kell mondanom nyomatékosan, hogy ez, meg ez hiba volt, tehát máskor kerüljék. A megbocsátó nagystíluság tehát csakis ilyen alakban élhet tovább a mai nevelés művészetében.

Szeretném most még a növendékek válaszait a mi szempontunkból a tanulás és a magaviselet területén is megvilágítani.

I. Nézzük az elsőt. A növendékek megsérthetnek bennünket tárgyunkon keresztül. Ha tudjuk valamelyikről, hogy nem szereti tárgyunkat, vagy éppen csak, hogy foglalkozik vele, azt mi személyes sértésnek vesszük és érzékenységünkben sokszor akaratlanul is éreztetjük nemtetszésünket. Pedig ilyenkor van igazán szükség a pedagógiai nagystílusra: a megértésre, a növendék helyzetébe való beleélésbe. Semmiesetre sem mozdítjuk elő tárgyunk megkedvelését a garmadára adott rossz jegyekkel, sőt még komikussá is tehetjük magunkat vele. Pl. az egyik ezt írja: „Szünetre készültünk. Becsomagolt kofferok sorakoztak a fal mellett. Felelni nem szoktunk, de készülni se nagyon. Nem is gondoltunk rá, hogy a történelem tanára az egész osztályt tízperc alatt bezúgátja. Hiába mondtuk: tanár úr kérem, nem volt idő, csomagoltunk. Erre megjegyezte, hogy ő úgy szokott csomagolni, hogy a koffert a nyitott szekrényhez teszi, a szekrényt előre billenti és ami a táskába esik, azt elviszi, ami nem, az marad. De hiába! A négyes be volt írva és még ráadásul az igazgató úrtól is jól kikaptunk. Tízperc múlva az egész iskola tudta a nálunk történt botrányt.”

Az ügyes, buzdító, nagystílű módszer szép eredményéről tanuskodik a következő növendék: „Egyik tantárgyból nagyon gyengén álltam. Nem tudtam, mit tegyek. Olyan nehezen tanultam azt a tárgyat és nem is szerettem. Gondoltam, azért mégis megpróbálom, hátha egyszer sikerül a feleletem. Így is történt. Tanárom felhívott és én úgy kitettem magamért, ahogy csak tőlem tellett. Persze a nagy dícséret nem maradt el. Tanárom azt mondta: ha mindenki így megtanulná a leckéjét, nem volna egy rossz tanuló sem; szorgalommal minden nehézséget át lehet hidalni. El sem lehet képzelni az én nagy örömet. Hiszen azt hittem, hogy ezt a tárgyat sohasem fogom tudni megtanulni. Ezután ez a tantárgy egyik legkedvesebb tárgyam lett.”

Ha a növendék munkájának elbírálásánál csak az eredményt tekintjük, akkor is szerezhetünk tárgyunknak ellenségeket. „IV. gimnáziumba jártam, írja az egyik. Tudta az egész osztály, hogy rossz rajzoló vagyok. Én is tudtam. Mégis elhatároztam, hogy kettesre kijavítom hármass jegyemet. Minden nap rajzoltam. Verejtékezve dolgoztam. Egy hónap múlva tele is lett egy vázlatfüzetem. Elhatároztam, hogy bemutatom rajztanáromnak. Megnézte az első lapot. Én remegve, de reménykedve vártam az ítéletet. Nem kellett sokáig várnom. A második lap után felnéz tanárom és azt mondja: „Maga most azt hiszi, hogy kettes lesz? Ilyen rajzra adjak én kettest? Ez négyes, de nem kettes. És a konferencián szóbeli intőt kaptam. Azt hiszem, három hétig nem tudtam megnyugodni. Ez a munka eredménye, gondoltam? ...és soha többé nem vettem kezembe a ceruzát, csak akkor, ha iskolai rajzóránk volt.”

A pozitív, elismerő pedagógia felsőbbrendűségét hirdeti az a diák is, aki szerint: „A diáknak mindig jobban esik egy jó szó, mint egy egyes. Ha pedig biztatják is, hogy legközelebb jobban megy majd, akkor észre sem veszi az átzökkenést a szorgalmasabb munkára.”

Végül pedig, ami az első és utolsó is lehetne: a tárgy megszerettetése termi meg a munkakedv gyümölcsét. Aki szépen és jól magyaráz, ügyesen számonkér, annak nem kell növendékeit tanulásra buzdítania. Annak munkája bőségesen kamatozik az élet takarékkönyvében: tanítványai szorgalmában, munkaszeretetében és annak szép eredményében. Az ilyen tanár munkájáról is bemutatok néhány diáknyilatkozatot.

„Felejthetetlen számomra X. Y.-nak igen hangulatos, csupa étellel átítatott órái. Ezekről krónikát lehetne írni.”

„Nem vártam soha más órát, csak X. Y.-ét azért a sok szép magyarázatért. Ilyenkor elfeledve mindent, szinte nem is itt a földön éltem. Ha mindenki így magyarázna, ez lenne a napsugarak iskolája.”

„Diákéletem utolsó napjait élem. Nemsokára bezáruk mögöttem az iskola kapuja és megnyílik az élet kapuja. Felveszem

a harcot a nagy úrral, az étellel. Tudom, hogy nem lesz könnyű, de meghátrálni az élet elől sohasem fogok. Szembe nézek mindennel, mert valaki felvértezett reá. Ezt köszönhetem én legjobban iskolai életemnek. Ezeket az X. Y. órákat, amelyeken hitet kaptam, amelyeken megláttam, hogy az élet szép, csak bánni kell tudni vele. Ezeken az órákon szálankint szötte rám valaki a vértet, minden egyes szavával elhintve belém valami szépet, valami nemeset. Minden szavával adott valamit, amit nem lehet elfelejteni, ami fegyver lesz kezemben mindig, bármilyen csatába is kezdjen velem az élet. Nem tudnám megmondani, hogy X. Y. órákon mi hatott reám legjobban; mert nem az anyag hatott tulajdonképen, hanem a szavak ereje, amelyek úgy jutottak lelkemig, hogy soha őket elfelejteni nem tudom. A világban küzdő harcost nevelt belőlem egy tanár, aki a 13 iskolai évem alatt a legjobban hatott reám, mert a lelkemhez szólt, az emberhez szólt, és nem a diákhöz. Azt hiszem, az édesanyám után neki köszönhetem a legtöbbet. Sok kedves óra emlékét viszem magammal. Ezek a magyarázatok megmaradnak lelkemben s hatásuk elkísér egész életemen át."

Az ember lelke felmelegszik, amikor e sorok olvasásakor igazolva látja, hogy fáradságos munkánk magvai nem hullanak terméketlen talajba. A megnyilatkozások egyetemlegesen tükrözik, hogy a növendék azt a tanítási módot értékeli, amellyel nemcsak az ismereteket mérjük nekik, hanem amellyel a reális alapon nyugvó idealizmus szent fáklyáit gyújtogatjuk meg.

II. Lépjünk át most már végül az ankétből adódó másik területre: a viselkedés birodalmába. Itt azt kell megjegyeznünk, hogy intézzük el a kisebb fegyelmi vétségeket a nagystílűség kedves, fölényes módorával. Ne adjunk okot az efféle panaszra: „Mindig emlegetik előttem azt az esetet, pedig már négyszer is bocsánatot kértem érte és semmi eredménye."

A katolikus dogmatika szerint az a hiba, véték, vagy leg súlyosabb bűn is, amelyet megbántunk és érte a szent gyónásban bocsánatot kértünk és kaptunk: *nincs többé!* Meg tetszenek-e érezni ebben a tényben az isteni írgalom pedagógiai fönségét? Prohászka oceános folyamhoz hasonlítja, amelyből a szenny lecsapódik, nem marad benne. Ha belekeverünk itt valamit a folyásba, ezer lépésnyire már a víz kivetette. Nem viszi az idegen, csúf, csúnyaságokat, a piszkot. *Az idegen neki,* tehát kivetí. Ez az ő korrektsége, önmagában befejezett elegendősége. Mi viszont hogyan bocsátunk meg? Magunkkal visziünk, cipeliünk mindent, mint egy piszkos folyás? Hol van belőlünk az isteni lelkiség nagystílűsége, amely nem tesz szemrehányást, nem szégyenít, nem utal rá, nem vonja meg bizalmas barátságát, hanem a bocsánatkérés után úgy tesz, mintha semmi sem történt volna? Tudunk-e mi ilyen értelemben feledő tanárok lenni? Hiszen intelleink, tanácsaink a gyermek lelkébe csak akkor égnék bele, ha az nem merev séma, hanem

szép, ünnepélyes, érzelmes kerete van: szívjóságból fakadó nagystílúság. Ezért kell a nevelőnek a lélek nagystílúságának ünnepi köntösében a gyerek felé közelednie. Számunkra ez a helyesen értelmezett és alkalmazott nagystílúság jelenti a fejlődés legmagasabb fokát: a nevelői művészetet.

Hogy pedig mire képes egy művész, azt a következő kis történet szépen megvilágítja. Egyszer a szülők a nagymama névnapjára le akarták néhány igen csúnya gyermeküket festetni. El is vitték őket egy híres festőhöz és megkérdezték, hogy elvállalja-e a munkát. Igen, mondta savanyú ábrázattal, mert nem nagyon vonzotta, hogy ezeket a mordarcú gyermekeket vásznon megörökítse. A munkát mégis elvállalta. A gyermekek naponként eljártak a festőhöz. Négy hét múlva el is készült a kép. S ekkor mindenki elámult az arcok kedves kifejezésén. Ráadásul senki se mondhatta, hogy a kép nem hasonlít a gyermekekhez. „Honnan varázsolta ön ide ezt a kifejezést?” kérdezték a festőt. Egyáltalán nem kellett varázsolnom, felelte, csak előcsalogattam a gyermekekből. Festés közben ugyanis vidám történeteket meséltem nekik s ekkor láttam arcukon felragyogni mindazt a szépet és jót, ami bensejükben rejtve volt. S ezt vittem a vászonra. Semmit sem szépitettem, csak a meglévő szépet hoztam elő.”

Igy leszünk mi nevelők is a lélek rejtett szépségeinek a felfedezői, ha a helyesen értelmezett „feledés és emlékezés” nagystílus szellemében foglalkozunk azokkal, „akiké a mennyek országa” — a Gyermekkel.

Bárány M. Irén dr.

GYAKORLATI PEDAGÓGIA

Magyar nyelv.

Helyesírási órák a III—IV. osztályban.

Növendékeink az I—II. osztályban a nyelvi ismeretek keretében fokozatosan elsajátítják a legfontosabb helyesírási elveket és szabályokat, de csak akkor válhatnak eleven és használható ismeretű és készséggé, ha a III—IV. osztályban állandóan nyilvántartjuk, gyakoroljuk és alkalmazzuk őket. Ez a munka nem merülhet ki az iskolai dolgozatjavítási órák tanulságos felhasználásában, sem a házi fogalmazványok megbeszélésével kapcsolatos helyesírási tanulságok felelevenítésében. A rendszeres gyakorlás az önálló helyesírási órák keretében